

YAKIŞIKSIZ KİTAPLAR

EVİLİĞE KARŞI:
EVİLİKSİZ DEVLETİN
EŞİTLİKÇİ BİR SAVUNUSU

CLARE CHAMBERS

ÇEVİREN: SARP KAYA

livefa
yayınevi

Clare Chambers, doktorasını Oxford Üniversitesi'nden siyaset teorisi alanında yapmış ve daha sonra Cambridge Üniversitesi'ne geçmeden önce Oxford Üniversitesi ve London School of Economics'te ders vermiştir. Feminizm, liberalizm ve sosyal yapı üzerine yayınları bulunmaktadır. Başlıca çalışmaları arasında *Sex, Culture, and Justice: the Limits of Free Choice*; *Political Philosophy: A Complete Introduction*; *Intact: A Defence of the Unmodified Body* gibi eserleri yer almaktadır.

Sarp Kaya, Antalya'da doğdu, Ankara'da büyüdü. Boğaziçi Üniversitesi'nde Çeviribilim öğrencisi. İngilizce ve Fransızca dillerinden teknik ve ticari metin çevirilerinin ardından çocuk kitapları ve kısa kurgu metinlerle tecrübe kazandı. İlgilendiği ve çalıştığı alanlar arasında felsefe ve edebiyat ile çeviri kuramı, eleştirisi ve pedagojisi bulunuyor.

Yakışksız Kitaplar Dizisi

Editörün Önsözü

Yakışksız Düşünce

*“Günümüzde teoriyle praksis arasındaki talihsiz ilişkinin nedeni,
tam da teorinin pratik bir ön-sansüre tabi tutulmasıdır.”*

Adorno

Makine bariz bir biçimde çalışmadığında sahneyi dolduran tamircilerdir. Bürokratlar, politikacılar, kanaat önderleri, gazeteciler ve hatta sivil toplum savunucuları tamirciler olabilir fakat teorik etkinliğin -eski adıyla felsefenin- tamir edebileceği bir makine henüz icat edilmemiştir. Felsefe ve/veya teori tamir etmez fakat yalnızca eleştirir. Ve eleştiri ancak eleştirilen alanı domine eden gizli belirlenimleri görünür kıldığında felsefi ve/veya teorik olarak nitelendirilebilir. Aslında bütün makineler zaten bozuk olduklarını gizleyerek -çalışmalarının gizli koşullarının üstünü kapatarak, bu çalışmanın nelere mâl olduğunu görünmez kılarak çalışırlar. Bu, gerçek eleştirinin devreye girdiği andır. Felsefi ve/veya teorik eleştirinin erdemi/gücü aleni olanı yeniden formüle etmekten değil, üzerimizde etkiyen görünmez kuvvetleri açığa vurmaktan ileri gelir.

Akademik ve eleştirel üretimin meşru merkezi olması beklenen ve adına üniversite denilen makinenin içerisine sürüklendiği küresel ve yerel kriz, acımasız olması beklenen eleştirinin esas hedefini saptırmak gibi son derece olumsuz ve tali bir işlevi yerine getirir. Eleştiri, hiç şüphesiz,

eleştirel faaliyetin kurumsallaştığı bu alana yönelmek ve “eleştirinin eleştirisi”ni vermek durumundadır. Fakat içerisinde bulunduğumuz tarihsel, ekonomik ve politik koşulların üniversite üzerinde yarattığı tahribatın, kompleks bir eleştiri faaliyetini gerektirmeyecek kadar aleni bir aşınmaya neden olduğu bir ölçüde doğrudur: Makine bariz bir biçimde çalışmamaktadır. Tam da bu nedenle, üniversiteyi ayakta tutan toplumsal tipi -Bourdieu'nun zarif müdahaleleriyle bir *habitus* olarak inşa ettiği *homo academicus*'u- karakterize eden tavrın eleştirisini *bugün* vermekte *yakıksız* bir yan sahiden de bulunur. Felsefi ve/veya teorik eleştirinin esas konularından biri olması gereken *akademik ciddiyet*, üniversite kurumunun maruz kaldığı içsel ve dışsal müdahaleler nedeniyle, bugün gerekli liyakate hâlâ sahip olan birkaç üniversite mensubunun ümitsizce özlemi ni duyduğu bir ayrıcalık haline gelmiştir. Oysa eleştirel etkinliğin bütünüyle verili olan *gündem* tarafından belirlenmesi, güncelliğimizi oluşturan gizli kıvrımları açmakla yükümlü olan eleştirinin ortadan kalkması anlamına gelir. Gündemin baskıcı aceleciliği bizi örneğin şu soruyu sormaktan alıkoyar: Eleştirel ve yüksek düşüncüyü oluşturan kuvvetlerin gözünden bakıldığında, ne anlama gelir bu ‘akademik ciddiyet’?

Akademik ciddiyet Nietzsche'nin aptallık dediği şeyin mükemmel bir örneğidir: Yansız, yaşamsız, anlamsız ve -bir anlamda- zararsızdır- “Aslında üniversitenin mezar taşına şöyle yazmak gerekirdi: ‘Kimseyi üzmemiştir.’” Bu aptallığın usanmadan sahnelediği şey ise, Schopenhauer'in deyişiyle, bir *ukalalık komedisi* olarak adlandırılabilir. Konferans salonlarına sıkıştırılan eleştiride ve yüzlerce yıldır söylenen sözlerle doldurulan yirmi dakikalık sunumların bir ritüeli andıran ciddiyetinde hiç şüphesiz komik bir yan bulunur. Üstelik bu ancak sahici bir gülüşün aralayabileceği hakikatlerin sahnelendiği esaslı bir komedi değil, dışa kapalı ve bağnaz bir çocuğun kendini fazlasıyla ciddiye alışındaki gülünçlüktür. Rabelais kendi olumlu komiğini icat ettiği müstehcen eserleri yazma iştahını kaçırıp tipin – ‘gülmeye düşman olan kişi’ anlamına gelen *agélaste*'lerin- gülünçlüğünden söz ettiğinde gülmenin iki tarzı

arasındaki ilişkiyi tayin etmiştir: İki gülme biçimi birbiriyle aynı olmadığı gibi bunların bir arada bulunmaları da mümkün değildir. Onun hikayesinde son derece kritik olan yan şudur: Rabelais yalnızca yazdığı için tehdit ediliyor, ifade özgürlüğünü ayaklar altına alan bir şiddet ve baskıya maruz kalıyor değildir. O, yaratıcı etkinliği içeriden kuşatan asık suratlı bir ciddiyetin etkisiyle, artık *yazmak istememektedir- yılmıştır*. Kendilerini manastırlardan bozma üniversitelerin duvarları içerisine kapatmış bu somurtkan tiplerin gülünç ciddiyeti, şen ve komik Rabelais’de direnç kıran bir oto-sansür olarak tezahür etmiştir.

Demek ki bu gülünç ciddiyet bütünüyle zararsız değildir -yaratıcı kuvvetler üzerinde oldukça olumsuz bir etkiye sahiptir. Adorno’nun sözünü ettiği ve teori ile pratik arasındaki bağlantıyı da bozan “ön-sansür”de Rabelais’yi yazmaktan alıkoyan iç sesin -akademik ciddiyetin içimize yerleştirdiği skolastik ajanın (*agent*)- yankılarını duymak gerekir. Tıpkı bir vicdan azabı gibi; neyi düşünüp neyi düşünemeyeceğimizi söyleyen, düşünceye layık olan konuları sessizce belirleyen bu ses içerimizde uzun süredir var olan kederli makinelerden biridir ve hâlâ çalışmaktadır. Düşünceyi belirleyen oto-sansür düşüncenin kendisinin yerine geçtiğinde, düşünce dogmatikleşerek felsefi ve eleştirel boyutundan soyutlanır. Ve düşünce eleştiriden yoksun bırakıldığında artık etkin olan şey felsefe değil fakat yalnızca yerleşik kanaatlere giydirilen bir felsefe maskesidir: Kimseyi üzmeyen felsefe yalnızca felsefeye zarar verir; eleştirmeyen düşüncenin yalnızca eleştiriye zararı vardır.

Sansür düşüncenin yakışık alan biçim ve içerikleriyle iş birliği içerisindedir. *Yakışsız Kitaplar Dizisi* ise felsefe ve/veya teorinin maruz kaldığı bu sansüre bir gedik açarak düşüncenin yakışsız -göçebe- biçimlerini etkinleştirmek amacıyla tasarlanmıştır. Elbette açıktır ki burada söz konusu olan, düşünce yaşamına dışarıdan yahut yukarıdan dayatılan bir yasak olarak sansürden ziyade, teori alanının zihninde ve organlarında hüküm süren içsel bir dışlama pratiğidir. Hor görme, küçümseme, alay etme ve yıldırma -sansürün en işlenmiş ve örtük biçimleri- yoluyla

kontrol altına alınarak eleştirel düşüncenin kapsamı dışında bırakılmaya çalışılan ‘yaramaz’, ‘muzır’ ve ‘yakışksız’ konuları tam da felsefe, sosyoloji, antropoloji, kültürel çalışmalar ve tarih gibi çeşitli disiplinlerin kesiştiği noktada ele alarak düşünceyi yaşamın asli meseleleriyle buluşturmaya küçük bir katkı sunmak bu dizinin temel meselesidir. Umuyoruz ki bu dizide yer vermek istediğimiz ‘aşk’, ‘aşksız ilişkiler’, ‘haz’, ‘müstehcenlik’, ‘erotizm’, ‘pornografi’, ‘eski ve yeni flört’, ‘çok-eşlilik’, ‘tek-eşlilik’, ‘cinsellik’, ‘duygusal ve cinsel emek’, ‘seks işçiliği’, ‘annelik’, ‘loğusalık’, ‘ayartma’, ‘evlilik’, ‘bedenin dışlanan kısımları: kıl, tüy ve ter vs.’, ‘sadizm’, ‘mazoşizm’, ‘kutsal’, ‘şiddet’, ‘aşırılık’ ve ‘takılma kültürü’ gibi temalar birbirine eklenerek çoğalacak ve dizinin kapsamı git gide genişleyecektir. Böylece, *Yakışksız Kitaplar Dizisi* uzun bir süre marjinalleştirilerek eleştiri alanının dışında bırakılan bütün bu ‘ciddiyetsiz’ konuları layıkıyla ele alan kitapların Türkçe literatürde daha fazla yer bulabilmesi için çalışmalarını haz ve keyifle sürdürebilecek; düşüncenin çalışmasında örtük olarak bulunan haz ve keyfi kristalleştirerek okuyucuya düşüncenin baştan beri erotik bir deneyim olduğunu bir kez daha hatırlatabilecektir.

Peki ama şimdiye kadarki tüm ciddiyetin; skolastik olanın sınırları içerisine gizlice, el altından hapsedilmiş düşüncenin önünde hazır bulunduğu meşru görevlerdeki ağırbaşlılık ve resmiyetin ötesine geçerek hali hazırda kutsal, kirli, yakışksız ve dokunulmaz bulunan her şeyle böylesi oyuncu bir cesaretle ilişkilenmeyi amaçlayan bu ‘felsefe’ ciddiyetsizlik mi demektir? Hiç de değil. Tam aksine, Nietzsche’nin de dediği gibi: Belki de büyük ciddiyet ancak böyle başlayacak...

H. Deniz Özcan